

פרק ז / ברוריה בן-דוד (וייס)

כיצד תבוא התשועה?

בפתיחה לפרק ז אנו שומעים על תגובתו של אלישע לקריאת הייאוש של מלך ישראל נוכח תוצאות הרעב הנורא שפקד את ישראל. תגובה זאת נאמרת ברצף כאילו תחילתו של פרק ז אינו נפרד מפרק ו.

"כה אמר ה' : כעת מחר סאה סלת (קמח משובח) בשקל וסאתים שערים בשקל בשער שמרון" (פס' א). כעת מחר תבוא הרווחה לישראל בשוקה של שמרון שבשער העיר. הכוונה לשוק הסמוך לשער העיר. המצרכים בשוק יהיו מצויים בשפע כזה שמחיריהם יהיו זולים. בניגוד למחירים מרקיעי השחקים בימי הרעב (ו כה). שלישי של המלך לא האמין לדברי הנביא.

שליש- קצין רם דרג המלווה את המלך בכל מקום (מ"א ט כב). על נעמן כתוב: "והוא (המלך) נשען על ידי" (ה יח). השליש לגלג על דברי הנביא : נניח שייפתח ה' את ארובות השמים וירד גשם, איך ייתכן שכבר מחר יהיה שפע של מזון. גם אם ירד המטר מיד יבוא השפע? רק לאחר זמן. יש המפרשים את דברי השליש כך : האם אפשר שיעשה ה' ארובות בשמים ויוריד משם סולת ושעורים?

מה הייתה תשובתו של אלישע?

"הנכה ראה בעיניך ומשם לא תאכל" (פס' ב). כדי שתיווכח כי אמת בפי תראה בעיניך שנתקיימו דברי, אך כעונש על חוסר אמונתך בדברי הנביא לא תהנה מן השפע. הנביא רמז לשליש שימות שלא בעתו.

כיצד נתקיימה הנבואה?

המפנה בא מידי ארבעה מצורעים אומללים שהתגוררו בשער העיר מחוץ לחומת העיר כדין המצורע ככתוב : "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (ויק' יג מו ; במ' ה א-ה). ייתכן שישבו בפתח שער העיר כדי שרבים יבקשו עליהם רחמים (חולין עח ע"א). כנראה שאנשים רחמנים היו מספקים מזון לעלובי הגורל הללו כדי שלא ימותו ברעב, אך בצוק העתים, בימי המצור לא נמצא איש שידאג להם. חז"ל דרשו שהכוונה לגיחזי ושלושת בניו (ה כז). המלבי"ם כתב כי מצורעים אחרים ריפא אלישע.

מה החליטו המצורעים לעשות?

מה התועלת בשבתם בשער העיר? אם יוסיפו לשבת בפתח השער מחוץ לעיר ימותו ברעב, כי אין אוכל בעיר ואיש לא ידאג להביא להם אוכל, וגם אם יחליטו להיכנס אל העיר, דבר האסור עליהם, לא יוכלו להציל את עצמם, כי בעיר שורר רעב. לפנייהם רק דרך אחת לנסות להציל את נפשם, לבוא אל מחנה ארם. אם ישאירו

אותם בחיים ימצאו שם אוכל, ואם ימיתו אותם הארמים ההבדל לא יהיה גדול שהרי בין כה וכה אין להם תקווה.
"ויקמו בנשף לבוא אל מחנה ארם" (פס' ה). בנשף- בערב אחר שקיעת החמה, בזמן שבו הרוח נושפת (נושבת). "בנשף בערב יום" (מש' ז ט). הכוונה שהלכו בתחילת הלילה בשעה שיהיה קשה להבחין בהם.

המצורעים ירדו מן ההר שעליו עמדה העיר שומרון ופנו למחנה הארמים שחנו לרגלי ההר. ויבאו עד קצה מחנה ארם, ובמחנה דממה אין קול נשמע משם, כי אין שם איש.

מדוע לא היה שם איש?

"וה' השמיע את מחנה ארם קול רכב, קול סוס, קול חיל גדול, ויאמרו איש אל אחיו: הנה שכר עלינו מלך ישראל את מלכי החתים ואת מלכי מצרים לבוא עלינו" (פס' ו). כולם ברחו ממחנה ארם. הם נבהלו מקולות מדומים. היה נדמה להם כאילו הם שומעין (רש"י) קולות של כוחות צבא, כי ה' השמיעם בדרך נס קול צבא גדול, והם חשבו שמלך ישראל התחבר עם מלכים אחרים מלכי החתים שישבו באנטוליה ומדרום לה בצפון סוריה של ימינו (יהו' א ד; שופ' א כו; בפרקנו פס' ו) ומלכי מצרים אשר מדרום, וכך יתנפלו עליהם מסביב. הארמים עזבו בנשף במהירות את מחנם. נסו להציל נפשם. מרוב בהלה שתקפה אותם הם עזבו את אוהליהם בלי שניסו לפרקם ולאסוף את הציוד מתוכם, כל כך גדולה הייתה הבהלה ואבדן העשתונות שהשאירו את סוסייהם וחמוריהם, אף על פי שיכלו לסייע להם בבריחתם.

"ויבאו המצרעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמנו, וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו משם וילכו ויטמנו" (פס' ח).

המצורעים הגיעו עד קצה המחנה שנשאר ריק ללא אדם, ויבאו אל אוהל אחד אולי הכוונה לאוהל מיוחד שהצטיין בהידורו ושימש את אחד ממפקדי הצבא. הם אכלו ושתו. לא היה ביכולתם לקחת את כל השלל בבת אחת. הם הסתירו באחד המקומות את חפצי הערך שלקחו וחזרו לבזוז. המצורעים אמרו איש לרעהו: "לא כן אנחנו עשים, היום הזה יום בשרה הוא ואנחנו מחשים, וחכינו עד אור הבקר ומצאנו עוון, ועתה לכו ונבאה ונגידה בית המלך" (פס' ט).

לא נכון הדבר שאנו עושים. חטא גדול אנו חוטאים כלפי אחינו שבשומרון. הלוא היום הזה יום בשורה טובה ולא טוב שנשתוק. עלינו לבשר לאחינו הנמקים ברעב על הישועה הגדולה ועל בריחת הארמים.

אם כן מה לעשות?

נלך מיד ונודיע את הדבר בבית המלכות לאנשי בית המלך.

המצורעים עלו במעלה ההר ודאי שמחים היו בבשורה שהם עומדים לבשר. הם הגיעו אל שער העיר ויקראו אל שוער העיר, אל שומרי העיר. (שוער ביחיד בא בהוראת שם קיבוצי). בוודאי לא איש אחד הופקד לשמור על השער (פס' יא). או שקראו לראש השוערים.

"ויגידו להם לאמר: באנו אל מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם, כי אם הסוס אסור והחמור אסור ואהלים כאשר המה" (פס' י). כלומר: אין רואים שם איש, גם לא נשמע קול, דבר המעיד על כך שהאנשים לא הסתתרו, אלא ברחו ועזבו את בהמותיהם קשורות ואת אוהליהם המלאים כל טוב.

שוער העיר קרא לשוערים המופקדים על בית המלך, והם סיפרו על הבשורה לשרים ולפקידים היושבים בבית המלך פנימה.

בלב המלך התעורר החשד כי הארמים עזבו את המחנה בכוונה והסתתרו באחד המקומות מחוץ לעיר, כדי שיצאו בני ישראל הרעבים מן העיר לבזוז שלל במחנה הארמים, ואז ייכנסו למארב של הארמים שיתנפלו על ישראל, ייקחום בשבי וילכדו את שומרון.

אחד משרי המלך הציע לשלוח חמישה מן הסוסים כמובן יחד עם רוכביהם, אף על פי שמסכנים אותם בכך, שהרי אם הסתתרו הארמים ולא ברחו יתפסום וימיתום. אך אין לחשוש מכך. אם יישארו בעיר לא יינצלו, מאחר שצפוי להם מוות ברעב עם שאר ישראל ואין לדעת אם במחנה ארם יהיה גורלם מר יותר. לעומת זאת אם ישובו יוכלו לספר מה המצב במחנה ארם.

אף על פי שהמלך קיבל את עצת עבדו, החליט כי אין לסכן חמישה אנשים וכי שניים יספיקו.

שני הרוכבים הלכו בעקבות הארמים עד הירדן ששם עוברות הדרכים לארם דמשק, והנה כל הדרך מלאה בגדים וכלים אשר השליכו הארמים בנוסם בחיפזון. "וישבו המלאכים ויגדו למלך" (פס' טו) סיפרו את כל מה שראו בדרכם.

השמועה פשטה בעיר. ויצא העם שישב בשומרון ויבזו את מחנה ארם שנטשוהו חייליו בחיפזון ובבהילות, וכפי שניבא הנביא אלישע (פס' א) "ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר ה'" (פס' טז).

המלך הפקיד את שלישי להשגיח על השער הראשי של שומרון, ובדוחק הרב של ההמון הרעב שנדחק בשער כדי לצאת וליהנות מן השלל הופל השליש ונרמס כאשר דיבר איש האלוקים (פס' ב). השליש ראה את שפע המזון, אך לא נהנה ממנו.

מי הציל את העם?

"הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו" (במ"ר יח יח). המצורעים האומללים והנדכאים שהורחקו מהחברה הוכיחו כי גם הם מסוגלים להועיל לעמם בשעת צרה ומצוקה. הם העידו על כך שלא נעלמה מהם חובת הערבות ההדדית. יתר על כן, לדעתם המתעלם מחובת הסיוע המוטל על כל אדם נחשב חוטא.